

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

1r de BATXILLERAT
(1r trimestre)

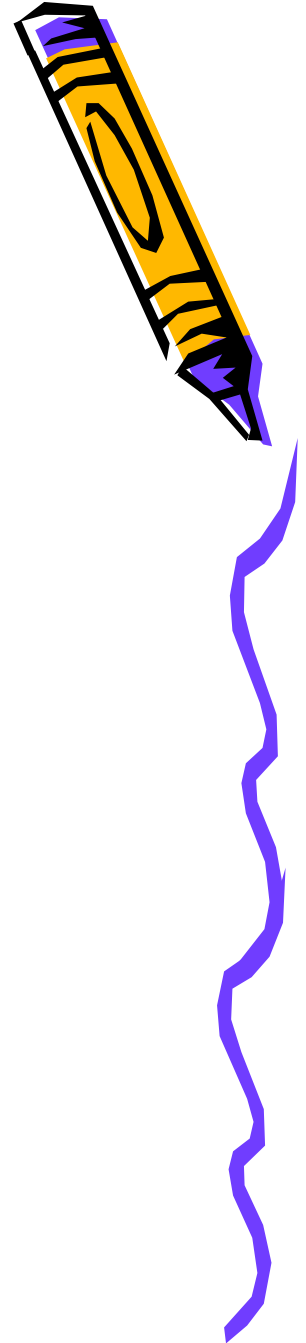
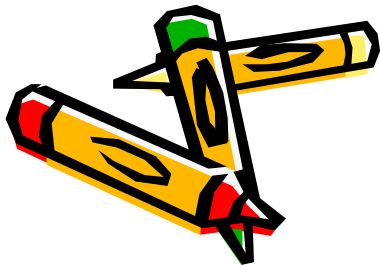

LLENGUA

CONTINGUTS

Categories gramaticals:

1. Els determinants
2. El substantiu
3. L'adjectiu
4. El verb

Classificació de les paraules

- CATEGORIES GRAMATICALS

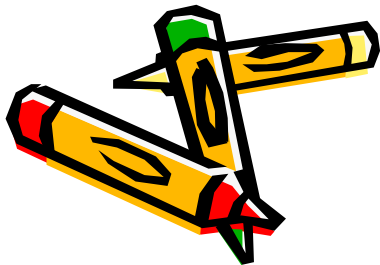
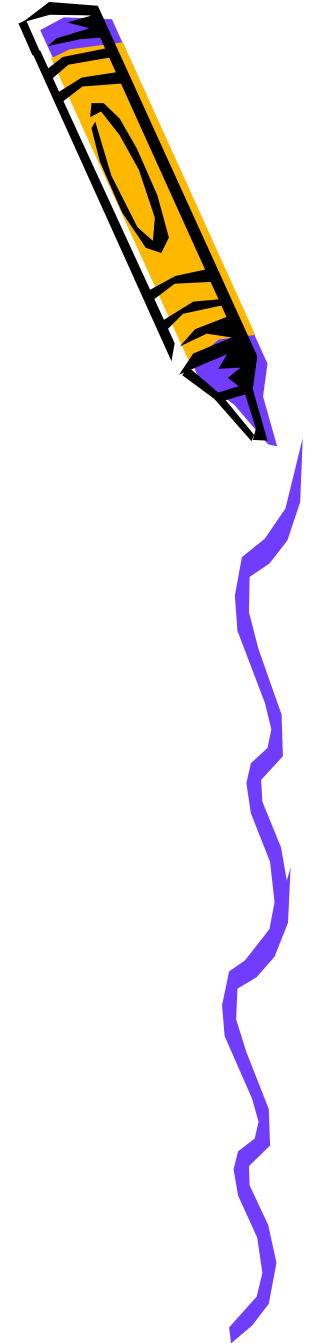
Nom
Verb
Adjectiu
Determinant
Pronom
Adverbi
Preposició
Conjunció

- SINTAGMES

Sintagma nominal
Sintagma verbal
Sintagma preposicional
Sintagma adjectival
Sintagma adverbial

- FUNCIONS SINTÀCTIQUES

Subjecte
Predicat verbal
Predicat nominal
Complement del nom
Complement d'adjectiu
Complement directe
Complement indirecte
Complement preposicional
Complement predicatiu
Complement atribut
Complement circumstancial

ELS DETERMINANTS

Paraula variable que complementa el nom i hi afegeix un matís de significat. Té morfemes de gènere i nombre per establir concordança amb el nom. En alguns casos forma un sintagma determinanant com una mica de. Els determinants es classifiquen en:

- 1) Articles: *el, la, els, les; en, na* (personals).
- 2) Demostratius: *aquest, aquella ...*
- 3) Possessius: *meu, teu, seu, nostre, vostre* (tònics)...; *mon, ton* (àtons)...
- 4) Quantitatius: *molt, poc, bastant, gaire, força...*
- 5) Numerals: *primer, segon...* (ordinals); *dos, tres...* (cardinals); *doble, triple...* (múltiples); *un terç, un quart...* (partitius).
- 6) Indifinites: *alguna, tots, qualsevol, cap, altres...*
- 7) Interrogatius: *quin, quina...*

REMARQUES

- El català no té un **article neutre** equivalent a l'article *lo* del castellà, sinó que té un conjunt de formes pròpies que expressen el mateix.
- Pel que fa als **dies de la setmana**:
 - No duen article quan fan referència a un dia concret, inclòs entre els set dies anteriors o posteriors al dia en què es parla:
La reunió és dijous. (*dit, per exemple, el dilluns anterior*)
 - Han de dur article si se'n parla en general o es refereixen a un dia que queda més enllà d'un marge de set dies abans o després del dia en què es parla:
El dissabte és part del cap de setmana. (*tots els dissabtes*)
El(s) divendres vaig al gimnàs. (*cada divendres*)
La reunió serà el dijous 27 de març. (*dit, per exemple, el dia 8 de març*)

REMARQUES

- Quan els **possessius** precedeixen el nom que acompanyen porten article, excepte en la forma **llur** , que és pròpia de la llengua escrita i que es refereix sempre a més d'un posseïdor/posseïdora
- Els demostratius poden acompanyar un substantiu o poden substituir-lo. Segons la funció que fan són, doncs, adjectius o pronoms.
- **Aquell** material és antiquat. (*adjectiu*)
No sé si triar **aquest** o **aquell** . (*pronom*)

REMARQUES

- Per escriure bé els numerals cardinals has de saber que el guionet s'usa entre les desenes i les unitats i entre les unitats i les centenes. Per això va bé recordar la combinació de lletres **D-U-C** (desenes-unitats-centenes) per usar correctament el guionet en les xifres escrites amb lletres.

REMARQUES

- Hi ha quantitatius que tenen formes diferents per al masculí i el femení, i per al singular i el plural:

quant, quanta, quants, quantes, tant, tanta, tants, tantes, molt, molta, molts, moltes, poc, poca, pocs, poques

- D'altres, només tenen singular i plural:

Bastant, bastants, gaire, gaires

- I finalment, uns altres sempre tenen la mateixa forma i són, per tant, invariables:

Massa, força, prou, més, menys, que

REMARQUES

- No confongueu l'ús de *gens* amb el de *res* (pronomen que equival a "cap cosa").
No tinc gens de feina. (*no*: No tinc res de feina)
No em queda res per fer.
- El mot *algo* és incorrecte; en lloc seu, s'ha d'usar: *alguna cosa*, *quelcom* (en textos de registre molt formal), *res* (en frases condicionals o interrogatives).
Hi ha alguna cosa que no va bé.
En aquesta conferència insinuaré quelcom de nou.
Vols res més?
- En lloc de *el/els/les demés*, s'han de fer servir formes com ara: *els altres*, *els restants...* o, en sentit genèric, *la resta*.
Ja he fet tres exercicis; la resta els farà demà.
- *Mateix*, *mateixa*, *mateixos*, *mateixes*, són adjectius i, per tant, acompanyen sempre el nom i no s'usen mai com a pronoms. Per evitar-ho es pot recórrer a diversos pronoms febles i al possessiu, o de vegades pots suprimir-los.
- En lloc de:
Va identificar el virus. Les característiques del mateix són...
podem escriure:
Va identificar el virus. Les seves característiques són...

REMARQUES

-En lloc de:

Un any després de comprar el pis va vendre el mateix per gairebé el doble.
podem escriure:

Un any després de comprar el pis el va vendre per gairebé el doble.

- En lloc de:

Han fet un teatre nou, i en la inauguració del mateix hi va haver un problema.
podem dir:

Han fet un teatre nou, i en la inauguració hi va haver un problema.

- La forma *hom*, que és molt formal, equival a l'impersonal *es*, o a les formes *algú*, *hi ha qui*, *n'hi ha que...*

Hom creu que aquest producte és estimulant.

Es creu que aquest producte és estimulant.

N'hi ha que creuen que aquest producte és estimulant.

- En les frases interrogatives, condicionals o negatives, convé reservar *massa* per a quan realment volem indicar "excessivament", i emprar *gaire* quan volem indicar "molt".

No tinc massa feina (*no tinc una feina excessiva, que superi les meves possibilitats, però tinc feina*).

No tinc gaire feina (*no tinc feina suficient, puc agafar més feina*)

REMARQUES

- Les formes *varis* o *vàries* són els plurals de l'adjectiu qualificatiu *vari* i *vària* (que vol dir "de caràcter diferent, de distinta espècie o mena").
- Una faldilla de colors *varis*
Per tant, no es poden utilitzar com a adjectius indefinits.
Hi havia uns quants alumnes suspesos (o bé: alguns, diversos, diferents...).
- *Cada* equival a "tots els elements d'un conjunt, no aquest o aquell en particular" .
- Cada ovella al seu corral.
Generalment, es consideren preferibles les formes *cada dia*, *cada setmana*, *cada mes*, *cada any* en lloc de *tots els dies*, *totes les setmanes*, *tots els mesos*, *tots els anys*.
- Fem servir *mateix* i *mateixa* i no *propi* i *pròpia* quan volem fer èmfasi.
- Va venir l'alcalde mateix. (*no*: "el propi alcalde")
- Fem servir *el seu propi*, *la seva pròpia*... quan volem fer èmfasi en algú o alguna cosa que pertany o correspon a la persona de qui parlem:
- Va incendiar la seva pròpia casa.
Els seus propis fills els han denunciat.

EL SUBSTANTIU

És una paraula que designa persones,
animals, objectes, idees abstractes.

1. Flexió de gènere

- El gènere dels noms és arbitrari.

Per exemple:

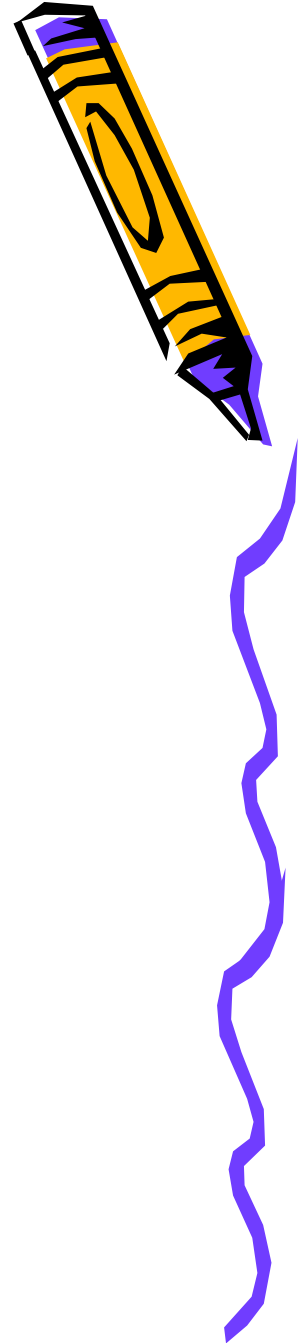
Lluna: nom femení, però aquest satèl·lit no té cap marca que el faci ser femení.

Sol: nom masculí, però aquest astre no té cap marca que el faci ser masculí.

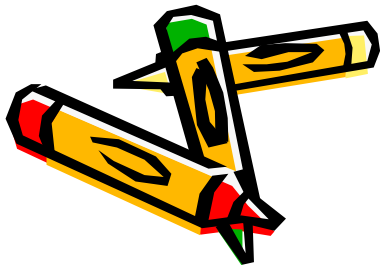
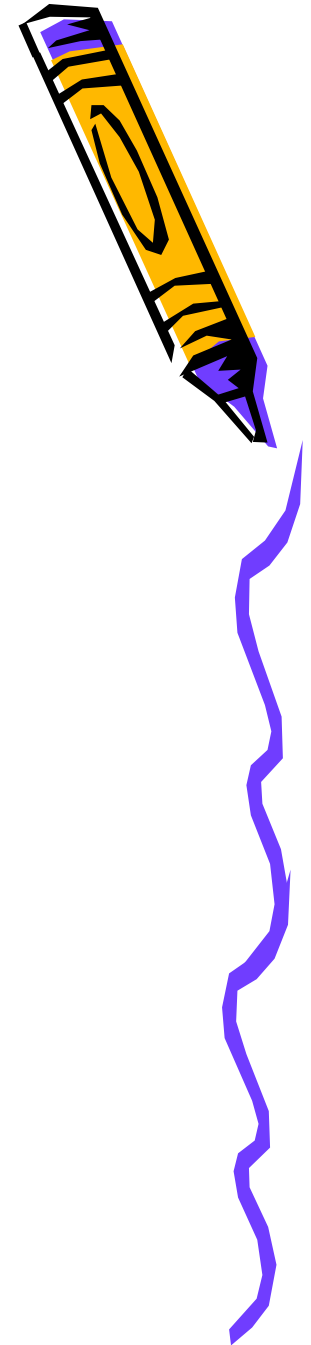
nominals, en afegir -a del
nominal poden presentar alguns
canvis

- gos-gossa
- Llop-lloba
- Ànec-ànega
- Avi-àvia
- Hereu-hereva

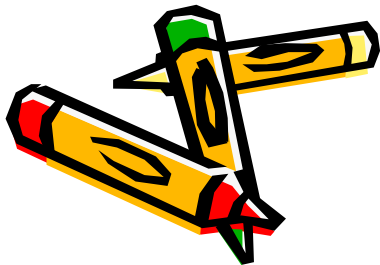
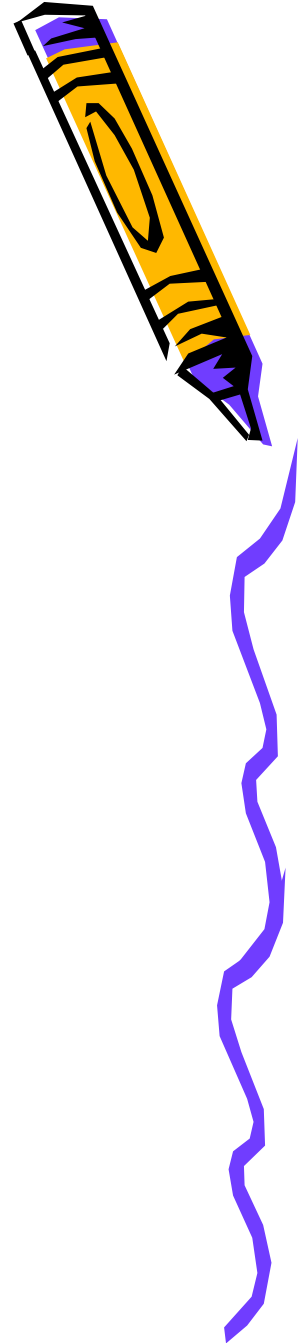
Al vegades canvia la terminació del masculí al femení

- Gall gallina
- Actor actriu
- Arqueòleg arqueòloga
- Bruixot bruixota

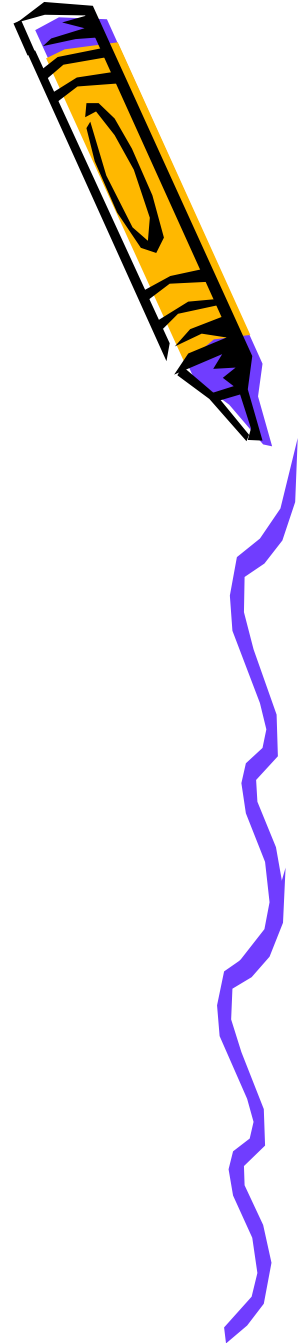
substantius que tenen diferents per al masculí i per al femení

- Home dona
- Ase somera
- Cavall euga/egua
- Cabra boc
- Gendre nora
- Amo mestressa

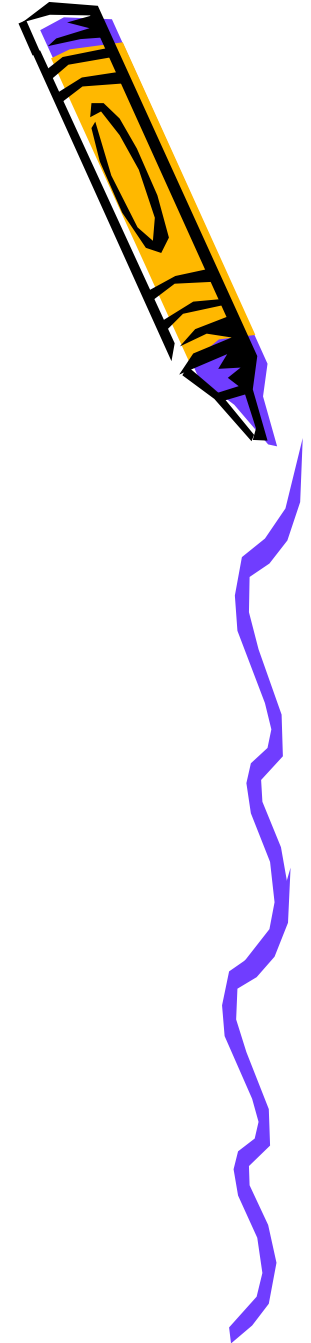
Hi ha noms invariables

- aire: el/la boletaire
- -ista: el/la dentista
- -cida: el/la parricida
- -ta: el/la gimnasta

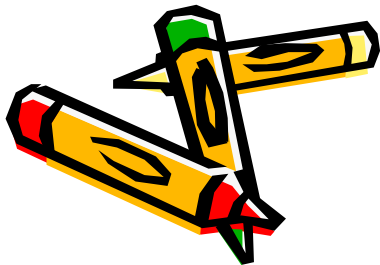
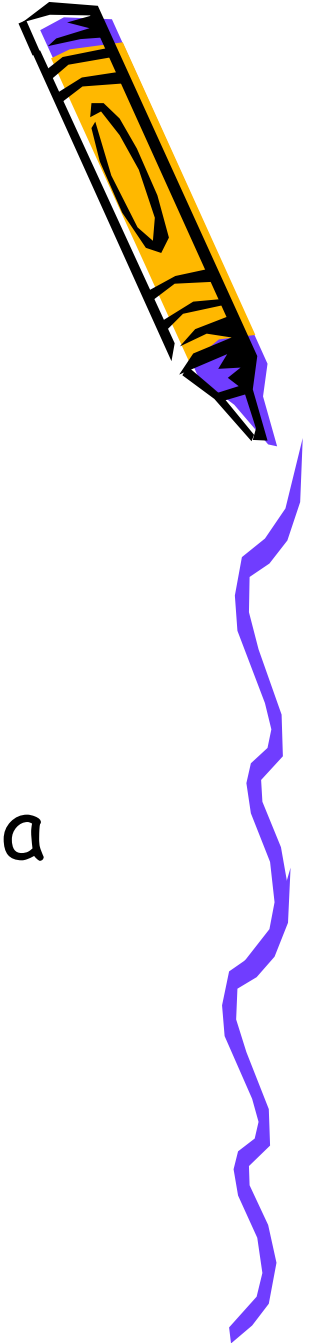
ms que tenen significat diferent si són masculins o femenins

- el canal (via d'aigua) la canal (conducte, canonada)
- un editorial (article) una editorial (empresa editora)
- el fi (finalitat, objectiu) la fi (el final)
- el llum (aparell que il·lumina) la llum (claror)
- un ordre (contrari de desordre) una ordre (manament)
- el planeta (astre) la planeta (destí)
- el son (acte de dormir) la son (ganes de dormir)
- el terra (sòl, paviment) la terra (altres sentits)
- el clau (de clavar) la clau (d'obrir i tancar)
- el còlera (malaltia) la còlera (ràbia)
- el pols (batec) la pols (partícules)
- el pudor (modèstia) la pudor (mala olor)
- el vall (excavació) la vall (depressió entre muntanyes)

nomis d animals que son
ables. En aquest cas, la
indicació de gènere es
fa afegint mascle o femella:

- el rossinyol mascle/ el rossinyol femella
- la sargantana mascle/ la sargantana femella

Useem malament el gènere d'algunes paraules per influència del castellà

En català són masculins:

els afores un avantatge, el compte, els espinacs, el corrent el costum
el deute, el dubte, un estratagema, el front el titella, el llegum, el
lleixiu, el pebre, el pendent, el senyal.

En català són femenins:

una amargor, la claror, una esplendor una olor, la resplendor, la suor
una allau, una anàlisi, una au, una aroma, la cercavila, la dent,
la maratón, les postres, la síndrome, la sida, la xocolata.

2. Flexió de nombre

El nombre no varia: poden ser singulars
o plurals

Per formar el plural normalment afegim
una -s: llibre-llibres

Formació del plural cal tenir en compte:

- Els singulars acabats en -a formen el plural en -es (astronauta-astronautes)

Això implica que hi pot haver canvis ortogràfics:

Peça-peces

Platja-platges

Amiga-amigues

Llengua-llengües

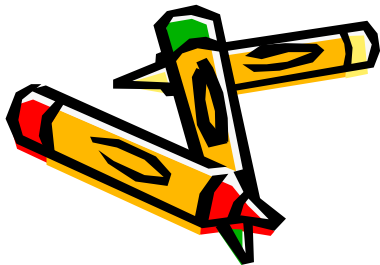
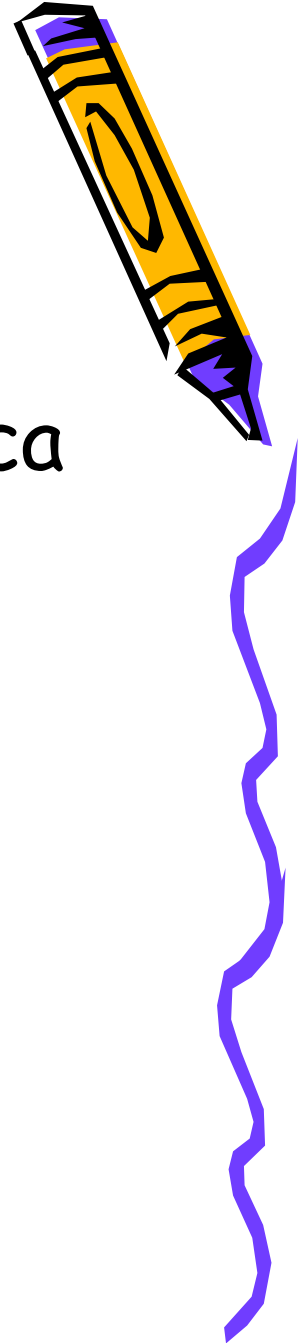

també cal tenir en compte

- Els singulars acabats en vocal tònica
afegeixen -ns:

Mà-mans

Pi-pins

Així com també que...

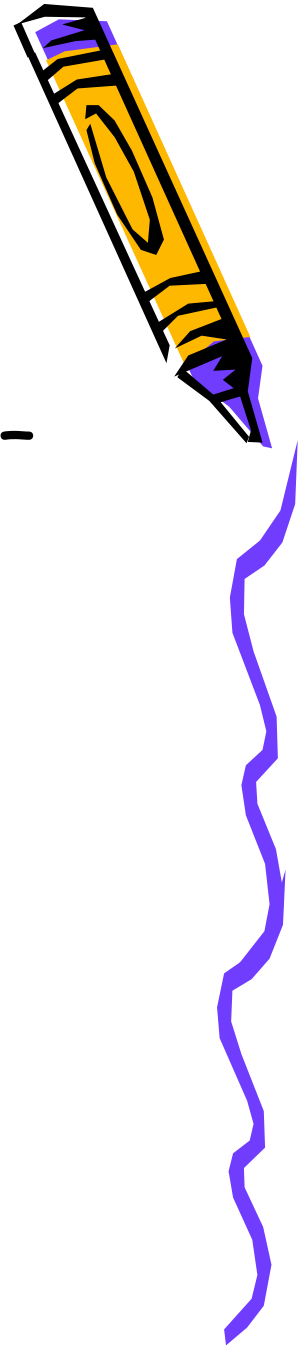
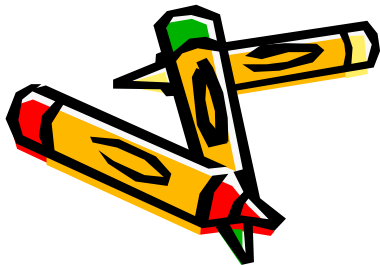
- Els masculins singulars acabats en -s, -ç, -x, -ix, -tx afageixen -os

Mes-mesos

Llaç-llaços

Peix-peixos

Despatx-despatxos

I a més a més que...

- Els masculins singulars acabats en -sc, -st, -xt, -ig poden pluralitzar en -s o -os.

Disc-discos-discs

Test-testos-tests

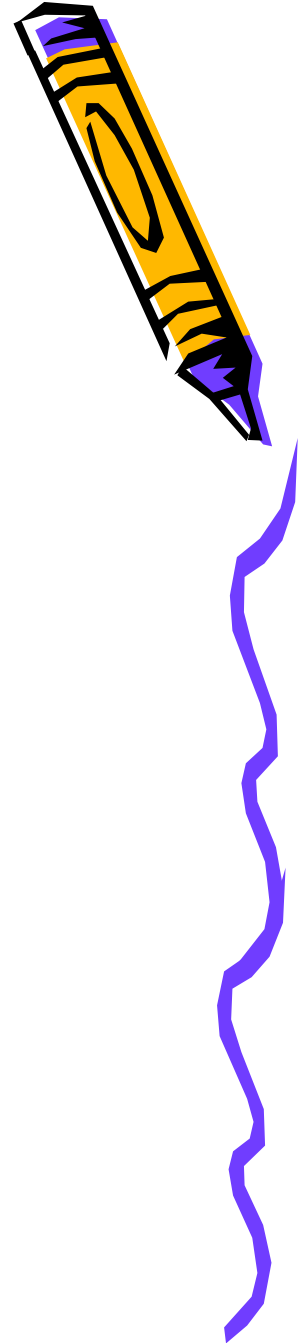
Text-textos-texts

Mareig-marejos-mareigs

na mots que són invariables

- Dilluns, dimarts, dimecres, dijous, divendres.
- Llapis, globus, plus, tipus, focus, porus, virus, atles, cactus, pols, temps, càries, bis, bíceps, urbs, fetus, lapsus.

L'ADJECTIU

- L'adjectiu completa o amplia la informació del nom.
- Es tracta d'una categoria lèxica que no té gènere propi, sinó que el pren del substantiu que acompanya.

1. Flexió de gènere

- Adjectius d'una terminació: són els que serveixen tant per a noms masculins com per a noms femenins.

noi intel·ligent

-

noia intel·ligent

Quan l'adjectiu acaba en vocal neutra, que és quan podem tenir dubtes d'escriptura, podem consultar el castellà, ja que en general totes dues llengües coincideixen: quan el castellà té dues terminacions, el català, també; quan el castellà en té una, el català també.

peu esquerre (izquierdo)
home digne (digno)

mà esquerra (izquierda)
dona digna (digna)

Excepcions

- L'adjectiu de dues terminacions
pobre/pobra.

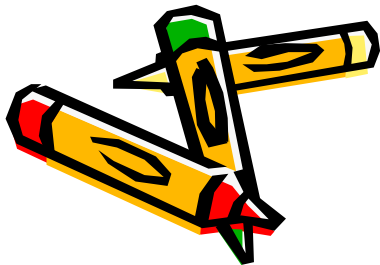
home pobre

dona pobra

- L'adjectiu d'una sola terminació *rude*:

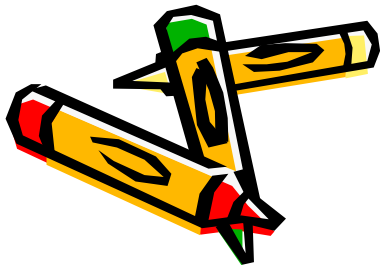
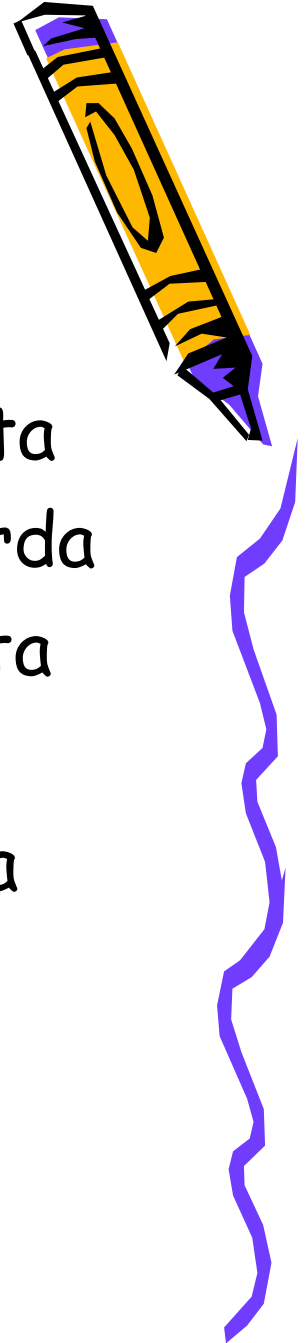
home rude

dona rude

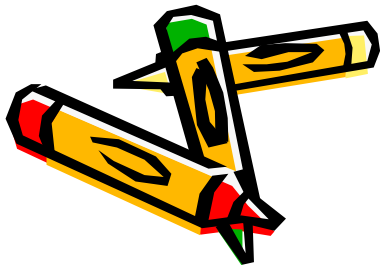
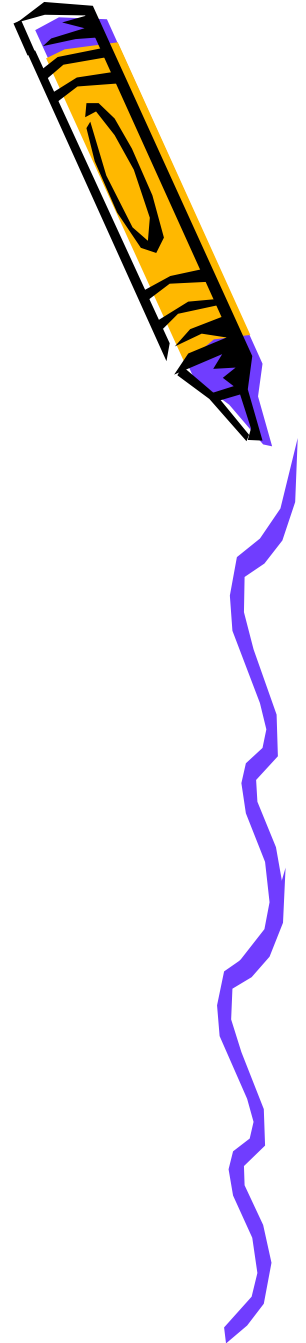
enir en compte altres adjectius que poden presentar dubtes:

- trist trista
- blau blava
- dolç dolça
- cortès cortesa
- verd verda
- gris grisa
- magrebí magrebina
- calent calenta
- covard covarda
- valent valenta
- roí roïna
- comú comuna
- fort forta
- inert inerta

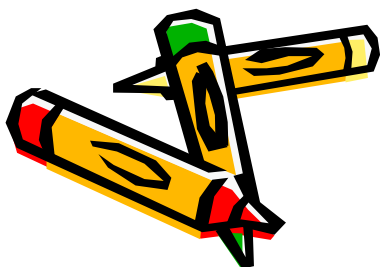
...tius acabats en -aç, -iç, -
oç tenen una sola terminació en
singular i dues en plural.

Masculí/femení	Masculí	Femení
• -aç: audaç	audaços	audaces
• -iç: feliç	feliços	felices
• -oç: precoç	precoços	precoces

Flexió de nombre

- Si qualifica a dos noms allora es posa en plural:
Una argumentació i una defensa sòlides
Un principi i un final desconeeguts
- Subst masculí + subst femení = adjectiu masculí.
Un matí i una tarda calorosos
- Subst femení + subst masculí = adjectiu masculí.
Una llibreria i un armari espaiosos

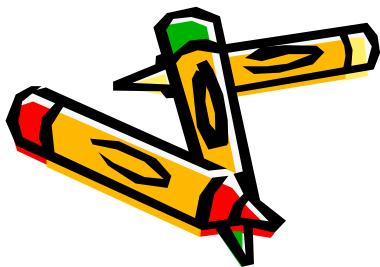
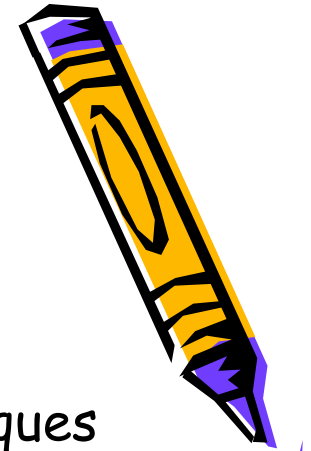
us acabats en -s, -ç, -x formen el plural masculí amb la terminació -os:

- -s: gris grisa grisos grises
- -ç: descalç descalça descalços descalces
- -x: annex annexa annexos annexes
- -ix: coix coixa coixos coixes
- -tx: gavatx gavatxa gavatxos gavatxes

ctius acabats en **-sc**, **-st**,
-xt, **-ig** tenen doble forma de
plural masculí:

• -sc: fosc	fosca	foscs o foscos	fosques
• -st: honest	honesta	honests o honestos	honestes
• -xt: mixt	mixta	mixts o mixtos	mixtes
• -ig: roig	roja	roigs o rojos	roges

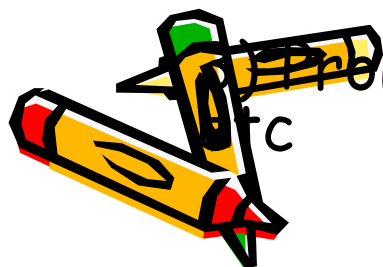
EL VERB

És la paraula variable que expressa una acció, que realitza o rep el subjecte, o bé, el seu estat. És el nucli del sintagma verbal i és imprescindible per a la formació de les oracions. Admet marca de persona, nombre, temps, mode i aspectes. Pot ser:

1) Copulatiu: *ésser, estar, semblar ...*

2) Predicatiu: *llegir, escoltar, recollir, plegar (transitius); dormir, riure, tafanejar (intransitius), etc.*

3) Pronominals: *vestir-se, rentar-se, anar-se'n, fer-se,*

etc

- Verbs **regulars** Segueixen un model de conjugació i tenen terminacions regulars. Comprar, perdre, sortir, ...
- Verbs **irregulars**: No segueixen un model de conjugació. Tenen més d'una forma d'arrel (part fixa). Anar, saber, ...

PERSONA I NOMBRE

- L'acció del verb la poden fer diferents persones gramaticals:

La primera: *jo, nosaltres.*

La segona: *tu, vosaltres.*

La tercera: *ell/ella, ells/elles*

Les persones poden aparèixer en singular o plural, segons si realitza l'acció una persona o més:

Singular: *jo, tu, ell/ella.*

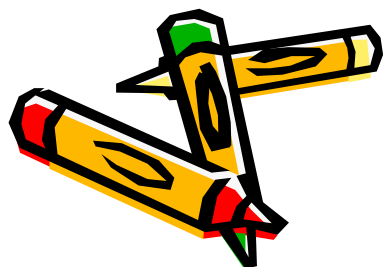
Plural: *nosaltres, vosaltres, ells/elles.*

EL TEMPS

Les formes verbals ens indiquen **quan** passa l'acció.

- Abans (passat): El curs passat *estudiava* segon.
- Ara (present): Aquest curs *estudio* tercer.
- Després (futur): El curs vinent *estudiaré* quart.
- Es pot fer o no (condicional): *Voldria* menjar xocolata.

EL MODE

Les formes personals estan agrupades en tres modes:

- Indicatiu: expressa un fet real: *Va fer un bot.*
- Subjuntiu: expressa un desig o una possibilitat: No vol que hi *entri* ningú.
- Imperatiu: expressa una ordre: *Fes* un pastís.

L'ASPECTE

Hi ha formes verbals que tenen la mateixa persona gramatical, el mateix nombre, el mateix temps i el mateix mode i encara expressen sentits diferents:

a) L'aspecte verbal imperfectiu

Algunes formes expressen una acció inacabada, que està en procés, és a dir, no indiquen el moment en què comença ni en què acaba l'acció: *jugava*(= encara no havia acabat de jugar).

b) L'aspecte verbal perfectiu

En canvi, d'altres formes ens presenten una acció ja acabada: *havia jugat*(= l'acció de jugar ja estava acabada).

LES CONJUGACIONS

Els verbs poden ser de tres conjugacions.

- Primera conjugació, l'infinitiu acaba en **-ar**:
cantar, saltar, ...
- Segona conjugació, l'infinitiu acaba en **-re/-er**:
beure, témer, ...
- Tercera conjugació, l'infinitiu acaba en **-ir**:
sofrir, cosir, ...

FORMES NO PERSONALS

No tenen ni persona ni nombre.

- Infinitiu: *pintar, témer, dormir, seure,...*
- Gerundi: *contemplant, tement, rebent,..*
- Participi: *preparat, temut, rebut, dormit, ...*

ELS VERBS IRREGULARS

- No segueixen els models regulars de les conjugacions

Conjugació
1a (-AR)

Verbs modals
CANTAR

Verbs irregulars
Estar / Anar

Observacions
És l'única conjugació
que permet la creació
de nous verbs.

2a(-ER / -RE)

TÉMER

PERDRE

La majoria de

Els verbs DUR i DUR
verbs són irregulars (2a conj).

3a (-IR) DORMIR

Només són irregulars La major part són
alguns verbs.

Incoatiu (LLUIR)

SERVIR
(IINCOATIU)

IRREGULARITATS DE LA 1a CONJUGACIÓ

- **Canvis en la consonant:**

c qu	trenco trenquem
ç c	caça cacem
g gu	pego pegueu
j g	raja ragem
gu gü	enaigua enaigüem
qu qü	adequa adeqüem

- **Dièresi:**

Porten dièresi algunes formes del present de subjuntiu i de l'imperatiu

dels verbs acabats en: -ear, -iar, -oar, -uar: canvii, canviis, canvia, canviï, canviem, canvieu, canviïn.

- Els únics verbs de la 1a conjugació amb irregularitats lexemàtiques són els verbs **anar** i **estar**.

- El verb ANAR presenta diverses arrels: *vaig / anava*.

El verb ESTAR presenta irregularitats en la 1a persona del present d'indicatiu (*estic*) i en les altres formes que es conjuguen amb el mateix lexema: *estigui, estigüés...*

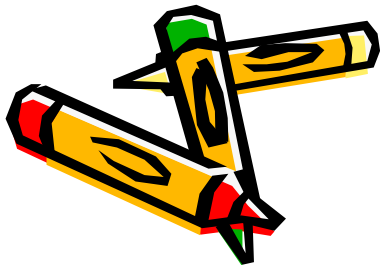
ULARITATS DE LA 2a CONJUGACIÓ

- Els verbs **jeure**, **néixer**, **treure** i **péixer** alternen la vocal **a/e** en tot el paradigma verbal.

Norma:

- si és tònica **e**: jec, jeus, jeu, neixi, neixis, neixi.
- si és àtona **a**: jaiem, jaieu, naixem, naixeu.
- Els verbs **poder** i **voler** s'escriuen amb **o** tret de:
 - a) la 1a persona del present d'indicatiu: puc, vull
 - b) les formes del present de subjuntiu: pugui, vulguis, puguem, vulguem, pugueu, vulgueu.
 - c) les formes de l'imperatiu: puguis, vulgues.

IRREGULARITATS DE LA 2a CONJUGACIÓ

- Un conjunt important de verbs de la segona conjugació presenta irregularitats en el lexema. Mentre que els verbs regulars es conjuguen amb un sol lexema vàlid per a tota la conjugació (cant-, perd-, tem-, dorm-), aquests verbs presenten més d'un lexema. Per exemple, el verb *vendre* es conjuga amb tres lexemes: *venc-*, *vend-*, *ven-*.

Aquests verbs amb irregularitats lexemàtiques es classifiquen en tres grups. Cal saber els lexemes que presenta cada grup i els temps amb què es conjuga cada lexema.

ULARITATS DE LA 2a CONJUGACIÓ

Ir GRUP. Verbs acabats en:

- **NDRE:** aprendre, atendre, comprendre, desprendre, distendre, encendre, entendre.
- **LDRE:** absoldre, dissoldre, doldre, condoldre's, moldre, resoldre
- **LER:** equivaler, prevaler, valer, voler, soler.

Exemples:

1a p. present d'indicatiu: venc / Passat simple
d'indicatiu: venguí/ Futur: vendré/ Condicional: vendries/
Imperfet d'indicatiu: venia/ Gerundi: venent / Imperatiu:
aprèn

IRREGULARITATS DE LA 2a CONJUGACIÓ

- **2n GRUP. Verbs acabats en:**
 - ÈIXER**: aparèixer, comparèixer, conèixer, desconèixer, reconèixer, reaparèixer.
- Exemples:
- 1a p. present d'indicatiu: conec / Passat simple d'indicatiu: coneguí / Present de subjuntiu: conegui / Imperfet de subjuntiu: conegués / Imperatiu: conegui, coneguem, coneguïn / Infinitiu: conèixer / Present d'indicatiu: coneixes / Gerundi: coneixent / Imperfet d'indicatiu: coneixia / Futur: coneixeré / Condicional: coneixeria / Imperatiu: coneix, coneixeu.

IRREGULARITATS DE LA 2a CONJUGACIÓ

- **3r GRUP. Verbs que contenen diftong:**

Aquests verbs es classifiquen en tres grups segons com es modifica la **u** del lexema:

-u -- v: beure, deure, escriure, moure, ploure, viure, reviure, prescriure...

-u -- i: caure, creure, jeure, lleure, seure, treure, veure, escaure...

Exemples:

1a p. present d'indicatiu: *crec, bec, cloc* / Passat simple d'indicatiu: *beguí, creguí* / Present de subjuntiu: *begui, cregui...* / Imperfet de subjuntiu: *begués, cregués,* / Imperatiu: *clogui, cloguem* / Imperfet d'indicatiu: *bevia, bevies...; creia, creies...; cloïa, cloïes...* / Present d'indicatiu (4 i 5): *bevem, beveu...; creiem, creieu...; cloem, cloeu...* / Gerundi: *bevent, creient, cloent* / Present d'indicatiu (2 i 3): *beus, beu, creus, creu, clous, clou* / Futur: *beuré* / Condicional: *creuria* / Imperatiu (2): *beu, creu, clou* / Infinitiu: *beure, creure, cloure.*

IRREGULARITATS DE LA 3a CONJUGACIÓ

- Els verbs de la tercera conjugació acaben en **-ir** i es conjuguen seguint dos models:
dormir (pur) o **servir** (incoatiu).
- Els verbs que segueixen el model *dormir* presenten el mateix lexema en tots els temps i persones: dorm-o, dorm-iré.
- Els verbs **incoatius**, que segueixen el model *servir*, presenten l'increment **-eix-** en les tres persones del singular i la tercera del plural del present d'indicatiu, present de subjuntiu i imperatiu.

IRREGULARITATS DE LA 3a CONJUGACIÓ

- Canvis en la vocal

Els verbs sortir, tossir,
cosir, collir i escopir alternen la
vocal o/u en tot el paradigma verbal:

Norma:

si és tònica — - u

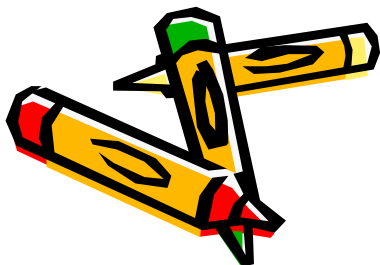
si és àtona — - o

IRREGULARITATS DE LA 3a CONJUGACIÓ

- **Dièresi**
Els verbs acabats en **vocal +ir** com agrair, conduir, traduir, construir... porten dièresi tot seguint les normes:
 - s'accentua quan les normes ho permeten: conduírem
 - es posa dièresi quan les normes no permeten accentuar: conduïa.
 - Excepcions: No porten dièresi l'infinitiu, el gerundi, el futur i el condicional!

REMARQUES

- No són incoatius i, per tant, es conjuguen com *dormir*: ajupir, bullir, collir, cosir, escopir, fugir, munyir, grunyir, tossir...

LITERATURA

Contingutsh <http://www.xtec.cat/~msolduga/menu/finestra/indexcatala.htm>

<https://aprendrellengua.wordpress.com/category/gramatica-i-sintaxi/>

